

Collegial-Lidende

for

Danmark og Norge.

Med kongeligt allernaadigst Privilegium.

Nr. 16. Den 19 April 1800.

Trykt i Kjøbenhavn hos Direktør Johan Frederik Schult.

Undertegnede ere Redaktører, Forlæggere og Udgivere af
denne Tidende:

Christian Knudsen. Peter Johan Monrad.

Cancellieskriver og Assessorer i det danske Cancellie.

Offentlig Foranstaltning.

Da Kornet i sidstafvigte Aar er paa endeel Steder
indhøstet ikke alene fugtigt, men endog halv modent, og
det kan formodes, at saadant oftere vil indtræffe, saa
har Cancelliet, efter dertil given Anledning fra Land-
Physikus Doktor Carstensen i Aalborg, og, for, om mæ-
ligt, at forekomme besværgende Sygdomme, igjennem
Kollegium Medicum ladet udarbejde en Anviisning for
Almuen til at forekomme Sygdomme af fugtige
Kornvarers Brug til Brød. Denne Anviisning
er af følgende Indhold:

Den fugtige Sommer og vanskelige Høst i afvigte
Aar forarsagede, at Sæden paa mange Steder blev ind-
høstet meget fugtig, paa andre ei ganske moden, vel og
meget

meget ureen, især Vaar-Rugen. Man kan derfor befrygte, at betydelige Sygdomme, som Forraadnelfesfebre, Sprinter, Kribelsygdom og deslige kunne forarsages derved, naar man ei er meer agtsom, især paa sin Rugs Beskaffenhed, og paa Brødens Tillsavning deraf, end almindelligen behøves. Om man end ei strax faaer ondt deraf, eller ei saa farlige Sygdomme, saa kan dog Helbredden svækkes, og Skaden komme nogen Tid derefter. Den fattige, hvis meste Føde er Brød og Meelspiser, er meget udsat for saadanne slemme Følger, da han ofte maa tage til Tak med hvad Rug, Meel eller Brød han kan faae. Det er dog muligt ved adskillig Forsigtighed at undgaae disse Sygdomme, om man endog er nødt til at bruge saadant vaadt indhøstet eller ei fuldmødent Korn til Brød og anden Føde. Man vil derfor herved advare Almueen om det Skadelige, og tilraade at iagttage følgende Regler, saa meget muligt.

1. Udi Laden skal man skaffe saa megen Trækvind, som muligt, for at faae den der liggende Sæd til at sveide eller dunste saa meget muligt; dog vogte sig for, at det ei sneer eller regner paa den.

2. Den tørffede Rug skal man nøie rense fra al Ureenlighed, især fra Brandforn og Svingel eller Klinte. Brandforn kjendes let fra den gode Rug, da Brandfornet har en sortagtig, blaalig, rødagtig eller fiolet Farve, baade indvendigt i Kærnen og udvendigt paa Skallen, en styg og bidende Smag og en modbydelig Lugt.

Klin-

Klinten kjender enhver; den er skadelig, om der er Mængde af den; men Brandkornet er altid skadeligt. Begge Dele renses let fra Rugen ved Rastningen paa Loen, da de ere lettere end Rugen, eller ved Sollet. Det umodne Korn er og lettere end de modne Kjørner, da der er mindre Kjørner i det. Det urene Korn, som og de frarensede Brandkorn, Klinte, Heire o. d. l. bør helst anvendes til Brændevin; der skade de ei.

3. Naar den aftarvskede Rug er reen, eller vel renseset fra saadan Ureenlighed, men fugtig eller blødere, end vel moden og tør høstet Rug bør være, da skal den lægges paa et Loft; tyndt udspredt, at den kan tørres godt igjennem af Vusten; ofte kastes der, at det underst liggende kan komme op ad, og ogsaa tørres. Jo længere man kan lade den saaledes ligge paa Loftet, inden den males, jo bedre.

4. Er man nødt til snart at bruge saadan vaad eller et gandske moden indhøstet Rug, eller hvori har været Brandkorn o. d. l., da skal man tørre den først, inden man lader den male. Tørringen kan skee i en Bagerovn, hvor man nyligt har taget Brødet ud, eller paa en Kelle. Vasker man Rugen først ud i reent Vand, og saa strax derpaa tørrer den, er det bedre, da alt skadeligt vedhængende kan derved blive affyllet.

5. Man maa male saadan Rug finere end ellers, thi den er overhovedet meer tykfsallet og rigere paa Klib. Derfor bør den, som sagt, være godt tørret i Forveien.

Man

Man gjør vel i, ei at male for stor Forraad paa een- gang, og hvad man ei bruger strax, bør omrøres et Par Gange om Ugen.

6. Det Meel, som ei bruges strax, maa gjemmes paa et ret tørt Sted, ellers bliver det snart oret. Og godt er det, om man tørrer det noget paa en Kalle eller en Ovn, inden man bager det. Hvad det derved svinder i Vægten, er dog ei tabt.

7. Naar man vil lægge Deig deraf, skal man tage mindre Vand dertil, end til andet Meel. Kan man blande Melet med endeel, saasom Halvdelen eller henimod, af Meel af vel modent eller vel høftet Rug, eller af det forrige Aars Grøde, da gjør det Brødet meget bedre. Det er og godt, at blande en Trediedeel godt Bygmeel deri; det giver bedre og lettere Brød.

8. Man skal tage god skarp Suurdeig dertil, og noget meer end ellers. Man bør og tage dobbelt saa meget Salt som ellers; paa hver Skjeppe Meel en god Haandfuld. Man kan og i det Vand, man vil bruge til Deigen, medens man varmer det, hænge en Pose med Bøgasse, en god Haandfuld for hver Skjeppe Meel; og naar Vandet skal bruges, tage Posen bort, og hælde noget Brændeviin i Vandet. At ælte Krummen i Deigen gjør den og sund, og mindre opblæsende.

9. Naar Deigen er lagt, dækker man den vel til, for at holde den varm; lader den og være længer tildækket end ellers, for godt at ræfkes.

10. Naar man skal ælte Deigen op igjen, gjør man vel udi, at tage ret tørt Meel, helst af forrige Aars Grøde, eller Meel som igjen er tørret paa Køllen eller Ovnen, og saa gjennemarbejder Deigen stærk og saa stiv som mulig; lade den saa faae nogen Tid at løfte sig, og ei ile dermed til Bagerovnen.

11. Brødene maae ei slaaes meget store eller tykke op, thi de bages da sjeldent ret igjennem, og siden mulne de let. Man skal ei heller bage for mange hver Gang, thi de vll let fimle og blive derved endnu usundere.

12. Ovnen maa ei være for heed, thi ellers skoldes Brødene uden paa, faae en haard Skorpe, og blive raae inden i, ved det at Fugtigheden bliver i dem. Den maa ei heller være for lidet varm, thi ellers bages Brødene ei igjennem. Dens Hede prøves bedst ved at lægge en Haandsfuld Meel i Mundingen; bliver det strax sort, da er Ovnen for heed; bliver det ved at være hvidt, er den ei varm nok; bliver det bruunt, da er den tilpas varm.

13. Saadant Brød maa ei spises varmt, thi intet Brød er sundt naar det er nysbagt, og saameget mindre dette; bedre at lade det ligge en, to eller 3 Dage, inden man skjærer Hul paa det.

14. Hvo som maa spise Brød af saadan daarlig Rug, skal, saavidt muligt, ikke spise det bare Brød, men dertil helst Flesk, Smør og deslige fede Ting. Iligemaade Mellemad, Grød, Raal, Urter, Bønner, Roer, Kartofler og alle Slags Havesager, især Løg.

Klum.

Slumper af saadant Meel skal man ei spise mange af. I Kager deraf, saasom Pandekager, skal kommes noget meer Smør end ellers. Øllet i de Huusholdninger, som maa bruge saadant Korn, skal være godt kaagt og godt gjæret, og noget humlestærkere end ellers. Friskt Øl, eller saadant, som har kastet sig, eller er blevet syrligt, maa ei drikkes derved.

Man har den Tillid til Øvrighederne, Præsterne og Lægerne i de Egne, hvor saadanne Advarsler ere fornødne, at de søge at saae Almuen til at iagttage dem saa meget muligt. Skulde desuagtet Sygdommen opkomme deraf, da stræbe de at forekomme deres Udbredelse.

De første onde Virkninger, som vise sig af saadan fordærvet Korn, ere Qualme, Brækning, Trykken i Underlivet, især under Hjertet, og Hovedsvingel; undertiden Durkløb. Det bedste er, strax at bruge Brækmiddel, saasom Brækviinsteen, i Pulver eller Vand, et, to eller tre Gran efter den Syges Alder og Bessaffenhed; og naar man godt har kastet op deraf, da tage fire Gran Kamfer i en Spisesteesfuld Hyllesirop. I et Par Dage derefter maa ei nydes andet end Vandgrød eller Grynssuppe. Skulde de anførte Tilfælde ei have ved det første Brækmiddel, da kan dette igjentages to Dage derefter; og synes Tilstanden alvorlig, da maa søges til Distrikts Læge.

Af denne Advarsel har Caneelliet under Dags Dato tilsendt samtlige Amtmænd et passende Antal Exemplarer

rer til Omdeling iblandt Almuen, og ligeledes er Præsteskabet ved Biskopperne meddeelt Exemplarer heraf, med Anmodning at undervise deres Menigheder om Nytten af at følge disse Forskrifter. I øvrigt har Cancelliet bevidnet Dr. Carstensen, som først har givet Anledning til denne Foranstaltning, og gratis uddeelt i sit Distrikt en af ham om det Samme forfattet Advarsel, dets Tilfredshed med hans udviste Opmærksomhed i denne Henseende.

Lovgivninger.

(Slutning af Forordningen om Haandværks-
Laugene.)

2 Kap. Angaaende Haandværks-Svendes Ud-
gang til at blive Frimestere, m. v.

198. Det skal staae enhver Indfødt her i Staden arbejdende Haandværkssvend frit for, naar han med gyldige Beviser godtgjør, at have i 4 Aar arbejdet som Svend, enten her i Landet eller paa fremmede Steder (efter at være bleven her gjort til Svend), at nedsætte sig som Frimester i sit Haandværk og derpaa at tage Vorgerbrev, imod at betale det Halve af det, som en Laugsmesters Vorgerbrev koster.

De fremmede Svende, som forinden denne Forordnings Bekjendtgjørelse have opholdt sig her, skulle nyde lige Ret med de Indfødte; men de fremmede Svende, som herefter ankomme til Staden, skulle, naar de
ville

villie blive Frimestere, bevise, at de i 6 Aar have arbeidet i Kongens Riger eller Lande, og ikke ved nogen Forbrydelse have gjort sig uværdige dertil.

I 8te fra Anordningens Bekjendtgjørelse paafølgende Aar, maa dog af de, i ethvert Haandværks-Laug arbejdende, Evende ikkun $\frac{1}{3}$ Deel af et saa stort Antal, som befandtes i Kjøbenhavn for den sidste store Ildbrand, aarligen kunne nedsætte sig som Frimestere, og i denne Egenkab meddeles Borgerbreve; hvorved tillige bør iagttages, at de, der have arbeidet den længste Tid som Evende, skulde dertil først være berettigede, og, iblandt disse, naar de have tjent lige længe, de have Fortrin, der ere gifte, og fornemmeligt de, som have Børn, med Hensyn til disses større eller mindre Antal.

20 §. Naar nogen har arbeidet som Frimester i 2 Aar, skal det være ham usformeent at antage til Medhjælp og Oplærelse een Dreng; dog at denne ikke bliver gjort til Evend af Frimesteren, førend han selv har faaet Borgerbrev som Laugsmester. I Mangel deraf maa Drengen gøres til Evend af en anden Laugsmester.

21 §. Det maa være saavel Frimestere som Laugsmestere usformeent, til deres Haandværks-Drift, at benytte sig af Haandlangere til saadant Arbeid, hvortil ingen Haandværks-Kundskab udfordres.

22 §. Det bør ikke være nogen Fri- eller Laugsmester forbudet at benytte sig af sin Hustrues og sine Børns Hjælp til at arbejde i hans Haandtering.

23 §.

23 §. I fald det skulde indtræffe, at der ikke iblandt Haandværkssvendene skulde være et tilstrækkeligt Antal af dygtige Mænd til Brandfolk, da skal det Manglende dertil ansættes af Frimestere, saa at der altid blive saamange Brandfolk, som efter Anordningerne behøves; dog undtages de, som tjene ved det borgerlige Artilleri. De Frimestere, der blive ansatte i Brandkorpset, ere fritagne for Borgervagter, saalange de staae i Nummer som Brandfolk.

24 §. Naar der til Orlogsflodens Fornødenhed ikke findes tilstrækkeligt Antal Svende af Seglmager- og Bødker-Haandværkerne, da bør Frimesterne af bemældte Haandværker være pligtige til at gjøre Tjeneste paa Floden; dog at de Yngste i saa Fald dertil først udskrives, og iblandt disse fortrinligen de som ere ugifte.

De Svende af Seglmager- og Bødker-Haandværkerne, der ere indrollerede som Matroser, maae udskrives til at tjene paa Orlogs-Flaaden, som Seglmager- og Bødkersvende, og ei som Matroser.

Udskrivningen af disse Haandværkers Svende til Orlogsskibene maa herefter ikke være indskrænket til Svende af bemældte Professioner her i Staden alene; men forholdsmaassigen fordeles paa andre Steder.

25 §. Det skal ikke formenes Frimesterne af Bagerlauget at bage franskt Brød, dog med den Betingelse, at, naar nogen dertil selv vil indrette en Ovn, da maa han ikke deraf gjøre Brug, forinden den af Brandværksenet

senet er bleven bestigtet, og ham derfor meddeelt Attest, at Ovnen til fransk Brøds Bageri befindes saaledes indrettet, at derved ingen Fare for Ildbrand med Grund kan være at besrygte.

26 §. Skulde Antallet af Frislagtere paa Broerne omkring Kjøbenhavn blive ringere end 18, og ingen af Slagterlaugets Svende mælde sig til, eller ville tage Borgerkabs-Brev som Frimester sammesteds, da skal Magistraten vaage over, at fornavnte Antal dog bliver vedligeholdt, og i saa Fald tilbyde andre paa Broerne høende Indvaanere, at nyde Borgerbrev som Frislagtere; saa bør og Magistraten paasee, naar nogen erholder saadant Borgerbrev, at denne ikke blot er Frislagter af Navn, men at han virkelig falholder Kjøb; og dersom nogen, efterat have faaet Borgerbrevet, ikke inden 8te Uger benytter sig deraf, bør samme ansees som uesterretteligt, og en anden i hans Sted tillades at drive denne Næring.

Paa lige Maade skal der ogsaa forholdes, dersom han nedlægger Næringen, eller i en Tid af 4 Uger ei driver den.

Og det skal paaligge Magistraten, ved hvert Aars Udgang, at gjøre Indberetning til det danske Cancellie, om det bestemte Antal Frislagtere virkelig paa Broerne befindes.

27 §. Frimesterne af Segl, Flag, og Kompas-mager-Professionen ere indskrænkede til ikkun at gjøre
Segl

Segl og Flagge til Vaade, Pramme og aabne Fartøier, men de maae ikke gjøre Arbeid til Dæks-Skibe.

28 §. Frimesterne af Reebslager. Haandværket tillades at forfærdige alle Slags Reeb, Liner og deslige, som anvendes til Landbrug, ligesom ogsaa Fiske-Liner og Fiskegarn; men det skal fremdeles være dem forbudt at gjøre Reeb til Skibsbrug.

29 §. Frimestere af Grovsmed. Haandværket maae ikke beslaae Heste, førend de have med Attest fra Professorerne ved Veterinær-Skolen bevist for Magistraten, at have aflagt Prøve paa deres Duelighed i dette Fag; det skal derfor, indtil saadan Attest er fremlagt, udtrykkeligen sættes i deres Borgerbreve som Frimestere, at de ei maae besætte sig med Heste-Beslag.

30 §. Endeligen bestemmes Frimesternes Ret i Muur- og Tømmer-Professionerne til følgende Slags Arbeider, nemlig:

I Muur-Professionen:

- 1) Bygningers ud- og indvendige Afpudsning;
- 2) Bagges og Lofters Udspekning og Hvidtning;
- 3) Tages Reparation;
- 4) Steengulves Lægning;
- 5) Kvadratur-Arbejdes Forfærdigelse; og
- 6) Tavt i Bindingsværks-Stillerumme at indmure.

I Tømmer-Professionen:

- 1) Gulve med Indstuds-Dækker og Forskallinger;
- 2) Sam-

- 2) Sammenpløiede Porte og Døre, med Kærmer, Kjelder, Lemme og Luger;
- 3) Bræde-Skifferum;
- 4) Spiltouge;
- 5) Planke-, Ræk- og Stakit-Barker;
- 6) Brandstiger og Hager, samt andre Stiger; og
- 7) Rendessteens-Bræder.

Dog skulle disse Indskrænkninger ikkun gjælde, i Hensigt til dem af Muur- og Tømmer-Haandværkerne, som herefter blive Frimestere; hvorimod de, der nu ere i Besiddelse af Rettighed til at paatage sig flere Slags Arbejder i fornævnte Professioner, enten som borgerlige Artillerister eller Frimestere, maae vedblive ubehindrede at arbeide med samme Ret, som hidindtil.

31 §. Ligesom det i denne Forordnings 18 §. er tilladt Laugsmestere at frasige sig deres Borgerkab for en Tid, og imidlertid at arbeide som Evende, saalænge de finde dette fordeelagtigere, samt desuagtet at kunne igjen, uden Beføstning, træde tilbage i deres forrige Næring, som Mestere; saa skal ogsaa denne Regel, med samme Vilkaar, gjælde i Hensigt til Frimestere, da Villighed tilsiger, at de i saadant Tilfælde bør nyde lige Ret med hine.

Med Hensyn til, at Priserne paa Havre og Foursage vedblive at være ualmindelig høie, har Hs. Majestæt, paa General-Postamtets Forestilling, ved Resolution

tion af 4 d. M. tilladt, at Vognmandslaugene paa Hovedturen i Sjælland og Fyen, nemlig i Kjøbenhavn, Roeskilde, Ringsted, Slagelse, Korsør, Nyborg, Odense, Assens og Middelfart, samt Vognmandslaugene i Helsingør og Rjøge, maae fremdeles til dette Aars Udgang oppebære den dem ved kongelig Resolution, af 18 Octbr. f. A., til den 1 Mai næstkommende, bevilgede Forhøielse i Vognmandstaxten af 8 Sk. pr. Miil; og at Vognmændene i Kolding, naar de befordre til Haderslev og Snoghøi, samt de, som afgive Befordring fra Snoghøi, naar samme feer til Kolding, ligeledes maae oppebære 8 Sk. mere pr. Miil, end Vognmandstaxten for disse 2de Steder bestemmer, hvorimod de iføen nyde en Forhøielse af 4 Sk. pr. Miil, naar Befordringen feer til andre end de ommældte Steder.

End videre har Hs. Majestæt ved forsebemældte Resolution tilladt, at alle øvrige Vognmandslaug i Danmark, og de, som besørge de Reisendes Befordring paa de Steder, hvor intet Laug er oprettet, ligeledes maae oppebære den, dem til 1 Mai næstkommende, bevilgede Forhøielse af 4 Sk. pr. Miil til dette Aars Udgang; hvilket ved en Plakat fra General-Postamtet, dat. 8 d. M., er bekjendtgjort.

Blandede Efterretninger.

I det kongelige Videnskabernes Selskabs Møde, den 4 d. M., blev af Hr. Kammerraad Morville forelagt

lagt et Manuscript i fire Qvartbind, forfattet af Hr. Lotto-Inspektor og Revisions-Chef Svendsen, og indeholdende de af ham i mange Aar, med megen Noiagtighed, udregnede Tabeller over Prim-Tal, saavel som sammensatte Tals Faktorer fra 1 til 500.000. Det blev overdraget Selskabets mathematiske Klasse, herover nærmere at give sin Betænkning.

Hr. Professor Münter forelæste en Afhandling, indeholdende Esterretninger om nogle, iblandt Ruinerne af Babylon, fundne Muurstene, hvorpaa ere en Mængde Karakterer indgravne, der høre til samme Klasse af Skrift, som de persepolitanske Inscriptioner.

Hr. Assessor Rasm oplæste en Beretning om Fortsættelsen af hans Vegetations-Forsøg, i Hensigt, at bestemme Planternes Væring. Af mere end 100 Forsøg, anstillede og igjentagne i fire Aars Tid, og som fremdeles blive fortsatte, synes Resultatet at vise, at den hidtil antagne Theori, om Planternes Væring og det Frugtbargjørende i Jorden, ikke kan være rigtig.

Ved et af nu afgangne Erich Jørgensen Tønsberg af Næsgaard i Røgen Præstegjæld, under Aggershuus Stift, den 20 Dec. f. A. oprettet og den 4 d. M. konfirmeret Testamente, er givet 30 Rdlr. til Røgen Præstegjælds Skole-Kasse.

Ledige Embeder.

Under det danske Cancellie: Mariager, Hem og Sems residerende Kapellani i Karhuus Stift, 206 Rdlr. 2 Mk.; Prum, Borriß og Gammelstrup Sognefald i Viborg Stift, 110 Rdlr.

Befordringer og Afgang.

Under det danske Cancellie: Den 18 April er Sognepræsten til Slagssunde og Sandløse Menigheder i Sjælland, H. F. Pram, og Sognepræsten for Nørre Soan i Viborg med Annerer, P. Rogert, efter Ansøgninger, i Naade entledigede med Pensioner; ligeledes 2den Lektieholder ved Christiania latinske Skole, H. S. Bahr; den residerende Kapellan for Borgens Præstegjæld i Bergens Stift, J. Bergendal, beklædet til Sognepræst for Lund og Flekkefjord i Christiansands Stift; Kand. Theol. S. Warthoe konfirmeret til Sognepræst for Nørre-Jernløse og Qvandløse Menigheder i Sjælland; Personel-Kapellan N. S. Stephansen ligeledes til Sognepræst for Thjallinge Præstegjæld i Grevestabet Laurvig; Kand. Theol. S. Faurchow ligeledes til Personel-Kapellan for Nremark og Odemark Menigheder i Aggershuus Stift.

Under Generalitetet: Den 4 April. Ved det oplandske Dragon-Regiment er Second-Major K. A. v. Meier beklædet til Premier-Major; Karakteri-

teriseret Major U. v. Meier til Second-Major; karakteriseret Ritmester v. Tandberg til Chef for det ledige Kompagni; Second-Lieutenant v. Ramm til Premier-Lieutenant, og Kornet v. Irgens til Second-Lieutenant. Ved det kongelige Artilleri-Korps ere Premier-Lieutenanterne v. Harthausen og v. Rosenstand Goiske forundte Kapitains, og Sec. Lieutenant v. Schiøtt Prem. Lieutenants Karakter; den karakteriserede Prem. Lieutenant v. Gottberg udnævnt til virkelig Prem. Lieutenant, og Sec. Lieutenant v. Gønner af 2den Klasse til Sec. Lieutenant af 1ste Klasse. Ved Dronningens Liv-Regiment er Fændrik à la suite v. Abercron befikket til virkelig Fændrik. Ved det første jydsk Infanteri-Regiment Fri-Korporal T. F. v. Severin ligesaa. Den ved Liv-Regimentet lette Dragoner standne Sec. Ritmester v. Kaas, der andensteds er emploieret, er forundt Afseed med Majors Karakter.

Under RenteKammeret: Den 2 April er Kand. Jur. J. Buch ansat til Koplikt i Bygnings-Kontoret. Den 16 April er Vice-Landsdommer ved Nørre-Jyllands Landsting, J. L. W. v. Krabbe udnævnt til Kammerjunker.

Af denne Tidende udgives ugentligen eet Numer, der forsendes med de ridende Poster til Norge, de danske Provindser og Hertugdømmene.